

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet och årsredovisning 2015

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger redogörelserna 2015/16:RJ1 Styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds berättelse över fondens verksamhet och förvaltning under 2015 och 2015/16:RR3 Riksrevisionens redogörelse om revisionsberättelsen över Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning 2015 till handlingarna.

Riksrevisionen har i enlighet med lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. granskat Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning för 2015. Enligt Riksrevisionens uppfattning har Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond upprättat årsredovisningen enligt årsredovisningslagen (1999:1554), och denna ger tillsammans med förvaltningsberättelsen och övrig information en rättvisande bild.

Riksrevisionen har också granskat styrelsens och verkställande direktörens förvaltning. Enligt Riksrevisionens uppfattning har varken styrelsen eller verkställande direktören handlat i strid med stiftelselagen (1994:1220) eller årsredovisningslagen (1999:1554). Det är däremot Riksrevisionens uppfattning att styrelseledamot eller den verkställande direktören har handlat i strid med stiftelseförordnandet. Som grund för detta uttalande anför Riksrevisionen att arvoden till styrelseledamöter har betalats ut i strid med den s.k. arvodeslagen, varför stiftelsen inte har följt 5 § i stiftelseförordnandet (dvs. stiftelsens stadgar).

Behandlade förslag

Redogörelse 2015/16:RJ1 Styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds berättelse över fondens verksamhet och förvaltning under 2015.

Redogörelse 2015/16:RR3 Riksrevisionens redogörelse om revisionsberättelsen över Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning 2015.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund	4
Utskottets överväganden.....	9
Redogörelserna.....	9
Redogörelse 2015/16:RJ1	9
Redogörelse 2015/16:RR3	9
Dialogen mellan Riksrevisionen och Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond	10
Utskottets ställningstagande.....	11
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	12
Redogörelse 2015/16:RJ1	12
Redogörelse 2015/16:RR3	12

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet och årsredovisning 2015

Riksdagen lägger redogörelserna 2015/16:RJ1 och 2015/16:RR3 till handlingarna.

Stockholm den 14 juni 2016

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (L), Camilla Waltersson Grönvall (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvist (SD), Annika Eclund (KD), Roza Güclü Hedin (S), Lena Emilsson (S) och Elisabet Knutsson (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Av riksdagsordningen framgår att Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen (tilläggsbestämmelse 13.23.1). Av RJ:s stadgar (9 §) framgår att styrelsen senast den 1 mars ska lämna en årsredovisning för det närmast föregående året till riksdagen. Den 26 februari 2016 lämnade styrelsen för RJ en berättelse till riksdagen över fondens verksamhet och förvaltning under 2015 (redog. 2015/16:RJ1).

Enligt lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. ska Riksrevisionen granska årsredovisningen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (3 §). Granskningen ska enligt 5 § göras enligt god revisionsred och syftar till att bedöma om redovisningen är tillförlitlig, om räkenskaperna är rättvisande och om ledningens förvaltning följer tillämpliga föreskrifter och särskilda beslut (årlig revision). Av lagen framgår också att en revisionsberättelse över den årliga revisionen av stiftelsen ska lämnas till riksdagen senast en månad efter det att årsredovisningen har lämnats (10 §). Den 29 mars 2016 överlämnade Riksrevisionen en redogörelse om revisionsberättelsen för 2015 till riksdagen (redog. 2015/16:RR3).

Det har inte väckts någon motion med anledning av någon av de båda redogörelserna.

En skrivelse har kommit in till utskottet från RJ, och tre skrivelser har kommit in till utskottet för kännedom (dnr 2245-2015/16). Den inkomna skrivelsen från RJ avser Riksrevisionens revisionsrapport för 2015 om Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Skrivelserna för kännedom avser Riksrevisionens revisionsrapport för 2015 till RJ, RJ:s svar till Riksrevisionen med anledning av revisionsrapporten och ett rättsutlåtande till RJ.

Utskottet fick vid sitt sammanträde den 10 maj 2016 information från Riksrevisionen och RJ om redogörelse 2015/16:RR3 Riksrevisionens redogörelse om revisionsberättelsen över Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning 2015 och RJ:s skrivelse till utskottet om Riksrevisionens revisionsrapport för 2015 om Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

Bakgrund

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) bildades i början av 1960-talet

År 1962 beslutade riksdagen, på initiativ av riksbanksfullmäktige, att avsätta medel från Riksbankens rörelse till en särskild riksbankens jubileumsfond för att uppmärksamma bankens förestående 300-årsjubileum (se bankoutskottets

utlåtande nr 13, 1962). Medlen skulle främja vetenskaplig forskning knuten till Sverige och förvaltas av Riksbanken. En särskild kommitté tillsattes som skulle utforma förslag till riktlinjer för fondens användning och avkastningens fördelning att förelägga riksdagen. År 1964 beslutade riksdagen om stadgar för fonden. Stiftelsen fick benämningen Riksbankens Jubileumsfond. Stiftelsens verksamhet skulle handhas av en styrelse om nio ledamöter som utsågs av riksdagen. Ledamöterna skulle företräda riksdagen, Riksbanken samt forskningsråden och forskningsberedningen. Riksbanksfullmäktige fastställde årsarvoden för styrelsens ledamöter och suppleanter. Stiftelsen fick anställa personal och anlita experter och sakkunniga mot ersättning. Granskningen av fondens verksamhet och förvaltning skulle utföras på samma sätt som för Riksbanken. Styrelsen skulle senast den 1 mars lämna en verksamhetsberättelse till riksdagen och riksdagens revisorer. Riksdagen skulle besluta om ändring av stadgarna (se bankoutsrottets utlåtande nr 44, 1964).

RJ frigjordes från Riksbanken i slutet av 1980-talet

År 1987 beslutade riksdagen, på initiativ av riksbanksfullmäktige, att tillföra fonden ett större engångsbelopp som skulle göra det möjligt att långsiktigt upprätthålla fondens utdelningskapacitet. Riksdagen beslutade också att Riksbankens förvaltning av fondens medel skulle upphöra och att fonden skulle få möjlighet att placera sina medel även i andra tillgångar än obligationer. Fonden frigjordes därmed helt från Riksbanken. Riksdagens beslut förutsatte att fondens stadgar ändrades på ett par punkter och aktualiserade frågor som fondens framtida ställning gentemot riksdagen och formerna för revision av fondens verksamhet. Riksbanksfullmäktige fick därför i uppdrag att i samverkan med jubileumsfonden och riksdagens revisorer återkomma till riksdagen med ett förslag till nya bestämmelser och riktlinjer för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet. Finansutskottet uttalade i samband med detta att utgångspunkten för den översyn som då gjordes borde vara att de nuvarande banden mellan jubileumsfonden och riksdagen i allt väsentligt bibehölls (se förs. 1986/87:22, bet. FiU 1986/87:33, rskr. 1986/87:364).

1988 års ändring i RJ:s stadgar

Riksbanksfullmäktige föreslog ändringar i dels stadgarna för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond, dels lagen (1987:576) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ. Riksdagen beslutade enligt förslaget, med vissa justeringar, och att ändringarna skulle gälla från den 1 januari 1988 (se förs. 1987/88:6, bet. FiU 1987/88:4).

Det var inte aktuellt med någon förändring av stiftelsens ändamål. Stadgeändringarna innebar bl.a. att riksdagen endast fastställer, eller förkastar, sådana stadgeändringar som fondens styrelse dessförinnan antagit. Skälet till

att riksdagen inte längre skulle besluta om ändringar i stiftelsens stadgar var att markera jubileumsfondens ställning som självständigt rättssubjekt. Genom att jubileumsfonden helt hade frigjorts från Riksbanken blev fondens ställning som stiftelse klarare markerad. Konstitutionsutskottet menade att stiftelsens ställning som självständigt rättssubjekt borde komma till uttryck genom att stadgarna antas av stiftelsen och fastställs av riksdagen (ytr. KU 1987/88:2y).

Stadgeändringarna innebar också att antalet ledamöter i stiftelsens styrelse utökades till tolv och att två av dessa skulle ha särskild sakkunskap om finansförvaltning och utses på förslag av riksbanksfullmäktige. Stiftelsens medel skulle förvaltas av stiftelsens styrelse, och i stadgarna infördes riktlinjer för styrelsens placeringar.

Riksbanksfullmäktige menade att riksdagen i framtiden borde besluta om arvoden till ledamöter och suppleanter i stiftelsens styrelse och föreslog därför att bestämmelser om arvoden skulle tas in i lagen (1987:576) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ. I stadgarna infördes en hänvisning till denna lag.¹

Riksbanksfullmäktige föreslog att fondens verksamhet alltjämt skulle vara underkastad såväl intern som extern revision. Enligt stadgarna skulle styrelsen svara för att intern revision sker av stiftelsen. Riksdagens revisorer skulle även i fortsättningen varje år granska fondens verksamhet och lämna in en revisionsberättelse till riksdagen. Av den borde omfattningen och inriktningen av granskningen framgå samt de eventuella iakttagelser som revisorerna hade gjort.

Riksdagens revisorer hade till sitt yttrande till finansutskottet fogat ett förslag till lag om revision av riksdagsförvaltningen m.m. som beaktade riksbanksfullmäktiges förslag och byggde på den befintliga lagen om revision av riksdagsförvaltningen. Finansutskottet föreslog dock att det inte skulle föreskrivas i lagen att revisorerna skulle uttala sig i ansvarsfrihetsfrågan när det gällde jubileumsfonden, och riksdagen antog finansutskottets förslag. Finansutskottet angav följande skäl för sitt ställningstagande (bet. FiU 1987/88:4 s. 5):

En stiftelse är formellt sett en självständig förmögenhet utan ägare. Det finns därför inte någon som med rättslig verkan kan bevilja styrelseledamöterna ansvarsfrihet. I och med att jubileumsfondens ställning som stiftelse nu blir mer entydigt markerad finns det inte längre anledning för revisorerna att uttala sig i ansvarsfrihetsfrågan, ej heller för riksdagen att ta ställning i denna fråga. Någon föreskrift av detta slag bör därför inte tas in i lagen om revision av riksdagsförvaltningen m.m.

Riksrevisionen reviderar RJ sedan 2003

Den 1 juli 2003 inrättades Riksrevisionen, en sammanhållen revisionsmyndighet under riksdagen med ansvar för den statliga redovisnings- och effektivitetsrevisionen. Därmed upphörde Riksdagens revisorer. Enligt lagen

¹ Lagen har ändrats sedan dess och heter numera lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

(2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. ska Riksrevisionen granska årsredovisningen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (3 §). Granskningen ska enligt 5 § utföras enligt god revisionssed och syftar till att bedöma om redovisningen är tillförlitlig, om räkenskaperna är rättvisande och om ledningens förvaltning följer tillämpliga föreskrifter och särskilda beslut (årlig revision). Av lagen framgår också att en revisionsberättelse över den årliga revisionen av stiftelsen ska lämnas till riksdagen senast en månad efter det att årsredovisningen har lämnats (10 §).

RJ:s styrelse

Av stiftelselagen (1994:1220) framgår att styrelsen i en stiftelse svarar för att föreskrifterna i stiftelseförordnandet följs (2 kap. 3 §). Det finns inte något regelverk om ansvarsfrihet för ledamöterna i en stiftelsestyrelse. Som framgår av citatet ovan har finansutskottet tidigare konstaterat att det inte finns anledning för revisorerna att uttala sig i ansvarsfrihetsfrågan eller för riksdagen att ta ställning i denna fråga i och med att 1988 års stadgeändringar gör RJ:s ställning som stiftelse mer entydig (bet. FiU 1987/88:4 s. 5).

Av RJ:s stadgar framgår bl.a. att stiftelsens verksamhet handhas av en styrelse som består av tolv ledamöter (3 §) och att stiftelsens medel förvaltas av stiftelsens styrelse (6 §). Styrelsen har enligt stadgarna rätt att anställa den personal som behövs samt att bestämma löner och övriga villkor för de anställda. Styrelsen har också rätt att mot ersättning anlita experter och sakkunniga (5 § första stycket). Arvoden till styrelsens ledamöter och suppleanter ska följa föreskrifter i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ, den s.k. arvodeslagen (5 § andra stycket).

Riksdagsordningen (RO)

Av riksdagsordningen (RO) framgår att riksdagen fastställer stadgar för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (tilläggsbestämmelse 13.23.1). De två ändringar i stiftelsens stadgar som har gjorts sedan den större ändringen 1988 har beretts av utbildningsutskottet.²

Det framgår också av RO att riksdagen väljer tolv ledamöter i stiftelsens styrelse i enlighet med 3 § i stiftelsens stadgar (tilläggsbestämmelse 13.23.1). Av kammarens protokoll framgår valen av ledamöter i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

Vidare framgår av RO att stiftelsen årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen (tilläggsbestämmelse 13.23.1) och att var och en av riksrevisorerna får lämna redogörelser till riksdagen om revisionsberättelserna

² År 1998 anpassades stadgarna till ändringen av mandatperiodens längd till fyra år och övergången till kalenderårsbudget för statsförvaltningen (bet. 1997/98:UbU8). År 2006 anpassades bestämmelserna om revision till att Riksrevisionen ersatt riksdagens revisorer och bestämmelserna om medelsförvaltning till de finansiella instrument som tillkommit på finansmarknaden (bet. 2005/06:UbU17).

över årsredovisningen för bl.a. Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (tilläggsbestämmelse 9.17.6). Stiftelsens årliga berättelse över fondens verksamhet och förvaltning och Riksrevisionens revisionsberättelse över stiftelsens årliga berättelse bereds av utbildningsutskottet.

Utskottets överväganden

Redogörelserna

Redogörelse 2015/16:RJ1

Av stadgarna för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond framgår att berättelsen ska omfatta de delar som normalt ingår i en årsredovisning, dvs. en resultaträkning, en balansräkning och en förvaltningsberättelse. Därutöver ska berättelsen omfatta en redogörelse för de projekt som beviljats anslag. I redogörelse 2015/16:RJ1, som avser 2015, redovisas dels den finansiella verksamheten (med bl.a. en resultaträkning, som visar att årets resultat uppgick till 967 miljoner kronor, och en balansräkning), dels förvaltningsberättelsen. Därutöver beskrivs den forskningsstödande verksamheten under 2015, bl.a. de beviljade forskningsanslagen som uppgick till 543 miljoner kronor.

Redogörelse 2015/16:RR3

Riksrevisionen har granskat Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds (RJ) årsredovisning för 2015. Enligt Riksrevisionens uppfattning, som framgår av redogörelse 2015/16:RR3, har RJ upprättat årsredovisningen enligt årsredovisningslagen (1995:1554), gett en rättvisande bild av stiftelsens ekonomiska resultat, finansiering och finansiella ställning per den 31 december 2015 och lämnat en förvaltningsberättelse och information i övrigt som är förenlig med och stöder en rättvisande bild i årsredovisningen som helhet.

Riksrevisionen har även reviderat styrelsens och den verkställande direktörens förvaltning för 2015. Utöver revisionen av årsredovisningen har man även granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i stiftelsen. Man har även granskat om styrelseledamot eller den verkställande direktören på något annat sätt har handlat i strid med stiftelselagen (1994:1220), stiftelseförordnandet eller årsredovisningslagen (1995:1554).

Enligt Riksrevisionens uppfattning har styrelseledamöterna och den verkställande direktören inte handlat i strid med stiftelselagen eller årsredovisningslagen. Det är dock Riksrevisionens uppfattning att styrelseledamot eller den verkställande direktören har handlat i strid med stiftelseförordnandet, vilket skulle kunna leda till ersättningsskyldighet för styrelseledamot eller den verkställande direktören.³

³ Uttalandet innebär att den nu aktuella revisionsberättelsen för 2015 innehåller en s.k. reservation. År 2014 innehöll revisionsberättelsen en s.k. upplysning. En upplysning lämnas när Riksrevisionen bedömer att det finns viktig och oväntad information i årsredovisningen som man bör uppmärksammas på. Upplysningen avsåg att redovisningen av vissa kostnader (sakkunnigarvoden och extern information) fr.o.m. 2015 kommer att behandlas som administrationskostnader enligt Bokföringsnämndens (BFN) uttalande om redovisning i avkastningsstiftelser (BFN U 95:3). Åren 2003–2013 lämnade Riksrevisionen en s.k. ren

Som grund för detta uttalande anger Riksrevisionen följande. Stiftelsen ska enligt 5 § i stiftelseförordnandet (dvs. stiftelsens stadgar) vid arvodering av styrelseledamöter följa lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ (arvodeslagen). Förvaltningsrevisionen har enligt Riksrevisionen visat att utbetalningen av arvoden till styrelseledamöter inte har följt denna lag (se nedan, Dialogen mellan Riksrevisionen och Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond). Stiftelsen har alltså enligt Riksrevisionen inte följt 5 § i stiftelseförordnandet. Eftersom utbetalningarna enligt Riksrevisionen har stridit mot lagen kan styrelseledamot eller den verkställande direktören även ha förorsakat stiftelsen ekonomisk skada, menar Riksrevisionen.

Dialogen mellan Riksrevisionen och Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

Utskottet har tagit del av Riksrevisionens revisionsrapport till Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) om årsredovisningen för 2015 från den 29 mars 2016 (dnr 2245-2015/16).⁴ Enligt Riksrevisionen har 5 § i stiftelseförordnandet och den s.k. arvodeslagen överträtts i två avseenden: dels har *sakkunnigarvoden* betalats ut till styrelseledamöter som ingått i s.k. beredningsgrupper, dels har *sammanträdesarvoden* betalats ut för möten på andra veckodagar än de som arvoden kan betalas ut för enligt arvodeslagen. När det gäller sakkunnigarvoden bedömer Riksrevisionen att organiseringen av beredningsgrupper inte är att anse som ett särskilt uppdrag skilt från styrelsens uppgift att bevilja forskningsmedel och att det därför inte är i enlighet med stiftelseförordnandet och arvodeslagen att betala ut sakkunnigarvoden till styrelseledamöter. Riksrevisionen rekommenderar att RJ överväger lämpliga åtgärder för att säkerställa att stiftelseförordnandet och gällande lagstiftning efterlevs. Riksrevisionen önskar information senast den 29 april 2016 med anledning av dess iakttagelser i rapporten.

Utskottet har tagit del av RJ:s svar till Riksrevisionen från den 21 april 2016 (dnr 2245-2015/16). Styrelsen för RJ beslutade den 25 februari 2016 att med omedelbar verkan avskaffa *sammanträdesarvodet*, som uppgått till 350 kronor per ledamot och sammanträde. När det gäller *sakkunnigarvoden* uppfattar RJ att även styrelseledamöter kan ingå i den krets av personer som kan få ersättning som sakkunnig enligt stiftelsens stadgar. RJ uppfattar inte att bestämmelsen om styrelsearvode i stadgarna är en uttömmande reglering av styrelseledamöternas rätt till arvode. RJ har även bett att få ett juridiskt utlåtande i denna fråga. RJ låter sedan tidigare utreda frågan om det är lämpligt

revisionsberättelse för RJ. RJ:s praxis att arvoda styrelseledamöter som gör vetenskaplig sakkunnigbedömning i stiftelsens beredningsgrupper har således inte ifrågasatts av revisionen tidigare (se nedan, Dialogen mellan Riksrevisionen och Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond).

⁴ En revisionsrapport lämnas av Riksrevisionen när det finns fel eller brister som ledningen bör informeras om skriftligen.

att en styrelseledamot även är medlem i en s.k. beredningsgrupp. Även frågor om jäv ingår i detta uppdrag. RJ har också inlett ett arbete med att se över stiftelsens stadgar, inte bara när det gäller ekonomisk ersättning till styrelseledamöter, och frågan om en ändring i stadgarna avses att tas upp på nästa styrelsemöte i juni 2016. Utskottet har för kännedom även fått ta del av ett rättsutlåtande till RJ som berör aktuella rättsliga frågor (dnr 2245-2015/16).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond den 25 februari 2016 beslutade att upphöra med sammanträdesarvodet och överväger ytterligare åtgärder med anledning av Riksrevisionens uttalanden i samband med den årliga revisionen för 2015. Utskottet utgår från att styrelsen vidtar de åtgärder som kan krävas.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger redogörelserna till handlingarna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Redogörelse 2015/16:RJ1

Redogörelse 2015/16:RJ1 Styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds berättelse över fondens verksamhet och förvaltning under 2015.

Redogörelse 2015/16:RR3

Redogörelse 2015/16:RR3 Riksrevisionens redogörelse om revisionsberättelsen över Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning 2015.